

TRADICIJA NERETVANSKOG SELJAKA - DRUGI DIO

BOŽIĆNI BLAGDANI

Katolička Crkva je u stvari jedna velika i po cijelom svijetu rasprostranjena vjerska zajednica. Na čelu te velike centralizirane vjerske zajednice je otac PAPA ,s kardinalima, nadbiskupima, biskupima i ostalim svećenstvom ,koje je prihvatilo svećenički poziv,no ne treba zaboraviti da su i oni samo ljudi. Crkvena vlast je stalna i duhovna, a državna vlast je vremenska i promjenjiva.Crkva je odvojena od države, ali nije niti može biti izopćena od naroda. Kakav je i kakav može biti odnos između Crkve i države, možemo se uvjeriti na našem primjeru, to jest možemo se uvjeriti na primjeru hrvatske države u vremenu od početka II.svjetskog rata do današnjih dana. Uvjeriti ćemo se u nesuglasice i u mješanje u međusobne ovlasti.

Međutim, u nastavku želimo govoriti o odnosima katoličke Crkve i hrvatskog, odnosno neretvanskog naroda. Stoljećima je Crkva bila uz narod i s narodom. Neretvani, kao i svi ostali Hrvati mahom su prihvatili katoličanstvo, prihvaćajući Svete sakramente, a naročito crkveno vjenčanje i crkveno krštenje, koje traje stoljećima i koje postaje

TRADICIJA.

O tome nam govore crkvene božićne molitve, ali i tradicijske pjesme, koje se pjevaju uz te molitve, kao što su: „Radujte se narodi“ „Veselje Ti navješćujem“, „Hej pastiri“, „U to vrime godišta“, „Veseli se majko Božja“ itd. Dakle, kao malo gdje u Hrvatskoj se za Božić uz molitvu pjevaju veličanstvene crkvene pjesme. i istovremeno se poštuju stoljetni tradicijski običaji.

Advent ili došašće je duhovna priprava, ali istovremeno i svekolika obiteljska priprema, koja se provodi, kako bi se Božić i svi božićni blagdani što svečanije dočekali.

Božićne pripreme započinju za dan SVI SVETA za 1. studenog. To je prvi blagdan, koji ulazi u skupinu božićnih blagdana.

Slijedi: Sveta Barbara 4. prosinca, Sveti Nikola 6. prosinca, Sveta Lucija 13. prosinca. U međuvremenu za tri Nedjelje prije Božića dolaze blagdani kao što su Djetinjci, Maternice i Očiči. To su blagdani, kada se djeca i roditelji poštuju i cijene, kada se međusobno skromno darivaju, često puta samo poljupcem. Na Badnji dan 24. prosinca narod odlazi na Sv. Misu polnoćku, a nakon polnoćke, slavlje se nastavlja u svim obiteljskim domovima, jer je Božić obiteljski blagdan. Nakon Božića slijede Sv. Stjepan 26. prosinca, Sv. Ivan 27. prosinca i Sveta tri kralja 6. siječnja iduće godine. To su blagdani kada se odlazi u goste, odnosno kada se primaju gosti. Svaki od navedenih blagdana, vezan je za neki običaj ili za neko vjerovanje, kojem se ljudi vesele, raduju i boljem životu nadaju.

Sv. Nikola je dan pomoraca i dan darivanja dobre djece, a za vrijeme Sv. Barbare i Sv. Lucije u manjim posudama, obitelji siju pšenicu, vjerujući u dobar urod iduće godine. Osim u Slavoniji i drugim ravničarskim krajevima, takav običaj proširio se je i na područje Dalmacije, uključujući i sve župe na području Neretve. Skoro svaka obitelj u Neretvi na Badnji dan na ognjištu loži badnjak. To je unaprijed pripremljeno drvo, u stvari to je deblo česmine ili zelenike, koje postepeno sagorjeva ponekad i do Sveta 3 Kralja. Badnji dan je posni dan. Običaj je da se za Badnji dan priprema riba ili bakalar, a u najgorem slučaju pripremaju se samo uštipci.

Svi božićni blagdani vezani su za Božić, kojem se ljudi raduju i vesele, međusobno se pozdravljaju i jedan drugome čestitaju dolazak jednog od najvećih kršćanskih blagdana. Božić i božićni blagdani je vrijeme međusobnog čašćenja i darivanja.

Kroz dugu prošlost i u najtežim ekonomskim uvjetima kršćanske obitelji su se pripremale za Božić i sve božićne blagdane počev od duhovne pripreme do osobne higijene, kao i nabave svih potrebnih artikala za koje se seljak morao žrtvovati, to jest morao je preko cijele godine štedjeti.

Dakle, seljak je morao štošta nabaviti. Trebao je nabaviti ribu ili bakalar za Badnji dan. Trebalo je nabaviti bijelo brašno za uštipke, bijeli kruh i tjesteninu. Prilika je to, da se nabavi nešto prave kave, nešto šećera, petroleja za sviću ili feral.

Rijetki su bili oni, koji su kupovali govedinu ili neko drugo friško meso. jer skoro svaka seljačka obitelj je klala najmanje jedno prase, jednog ili dva brava i nekoliko kokošiju

I tako je to bilo nekada. Danas su sela raseljena i napuštena. Ljudi su preselili u gradove ili veća mjesta, koja imaju sva obilježja grada (imaju auto ceste, električnu energiju, vodoopskrbu, TV prijeme I mnogo toga), što se nekada nije moglo ni zamisliti. Promjenio se je standad, a sa njime i način življenja i pojimanja. No, crkveni katolički običaji se i dalje poštivaju uz određenu prilagodbu današnjeg vremena.

USKRSNI OBIČAJI

Mudra izreka puka dalmatinske Zagore glasi: „Kada dođu pokladi s guzicom se okladi – nema guze mrsa do Uskrsa“, A pokladi uvijek dolaze u utorak, dan prije Čiste srijede ili Pepelnice, sa kojim započinje korizma, započinje post i odricanje, koje traje 40 dana sve do Uskrsa.

Poklade tj. pokladni dan je zadnji mrsni dan prije korizme. U većini neretvanskih župa bio je običaj, da se za jelo na pokladni dan priprema suha svinjska oglavina i suhe svinjske noge sa raštikom, ripom ili nekim drugim zelenilom. To je dan sa kojim započinje priprema maškara i pokladnih svečanosti, koje traju za cijelo korizmeno vrijeme. U grupe maškara ulaze pretežno mladi ljudi i žene, koji se maškaraju, mrče ili bojaju lice, na glavu stavljaju bazerinu (krinku), žene se prerašavaju u muškarce, a muškarci u žene. Tako maskirane grupe predstavljaju prince i princeze, političke i druge ličnosti iz javnog života, zaljubljene, bogate, stare, uboge i td. Tako maškarane grupe svojim izgledom i svojim ponašanjem uveseljavale su sebe i seljane. Po selima su organizirali zabave i plesove, radi čega su dobivali darove (komad suhog mesa, sira, jaja, suhih smokava, i drugog sušenog voća, te vina i rakije, čime su se častili za uskrsne blagdane. Danas su maškari motorizirani. Njihove povorke kreću se u okićenim starim vozilima, sa poljskom kuhinjom, sa parolama i porukama, raznim muzičkim instrumentima, čegrtaljka i trumbetalima.

Jedna od glavnih uloga u organizaciji maškara, svakako je Marko Krnjeval rečeni „Krnje“. Neretvanski Krnje kriv je za sva zla i nesreće pučana. Kriv je za loše vrijeme, za tuče i poplave, kriv je za lošu ljetinu, za neuzvrćene ljubavi i sve drugo, pa će zbog toga biti optužen, suđen i na kraju pogubljen – spaljen na lomači. U stvari na lomači se spaljuje maskota – lutka koju su maškari prehodno pripremili.

Na dan pogubljenja, javno se čita pokojnikova ostavština. U toj ostavštini pokojni Krnje spominje skoro sve svoje mještane, ostavljajući im ponešto ili po neku stvar, ako ništa drugo ostavlja im po neki savjet ili preporuku koja je obično vezana za sklonost dotične osobe. Ti savjeti i preporuke su u stvari humor, koji kod svih izaziva smijeh, osim onih o kojima se radi. Ponekad se time pretjera, no sve se to zaboravi i čeka se nova oporuka za iduću godinu.

KOMINSKI KRNEVAL ZA POKLADE 1990.

U proljeće 1990. počela je srpska balvan revolucija. Na teritoriju RH počelo je osnivanje SO Krajina. Bilo je to vrijeme kada JNA prelazi na srpsku stranu i kada oružje ŠTO preuzima i stavlja pod svoju kontrolu. Bilo je to u vrijeme dok Hrvatska nije bila istupila iz zajedničke SFRJ i dok još uvijek nije bila međunarodno priznata.

U tako teškoj politčkoj i ratnoj situaciji kominjani su napravili svog Krnevala. Bio je to glavom i bradom veliko – srbin Slobodan Milošević, koji zapravo i jeste bio glavni krivac za sva nastala zla i nesreće. Dakle, Kominjani su ga osudili i pogubili mnogo prije Haga. Međutim, bio je to i veoma hrabri podvig Kominjana, koji se nisu libili da cijelom svijetu pokažu svoje nezadovoljstvo, koje je u međunarodnoj politici moglo biti protumačeno i shvaćeno kao provokacija i izazov. No sve je dobro, što se dobro svrši.

USKRSNE SVETKOVINE I OBIČAJI

Veliki tjedan počinje sa Nedjeljom Cvijetnicom, koja se u narodu sa radošću očekuje, jer prethodi uskrsnuću Isusa Krista. U neretvanskim selima bio je običaj da se jutarnje umivanje obavi u cvijeću i hladnoj vodi, kako bih se u Veliki tjedan ušlo, ne samo čista duha, već čista srca i čista tijela. Veliki četvrtak je sjećanje na Posljednu večeru, a Veliki Petak je sjećanje na muke i smrt Isusovu. Na Veliki petak ljudi su na tašte pili crno vino, vjerujući kako će se to vino pretvoriti u krv. Ovaj običaj je nastao povodom kaleža Isusove krvi. Veliki petak je Veliki katolički post. Isto, kao i za Badnji dan. Na Veliki petak se blaguje riba ili bakalar, a u najgorem slučaju uštipci ili neka drugi nemrs. Velika subota je dan tuge i tišine,

Tek na dan Uskrsa i Uskrsnog ponedjeljak dolazi radost i veselje. Obiteljske trpeze su pune blagoslova i božijih darova. To su blagdani, kada se pripremaju kuhane šunke i pršuti, kada se pripremaju sirnice, razni kolači poslastice i napitci. Vrijeme je to za blagoslivanje košare sa hranom, vrijeme je to za pisanice, za kaljenje i bojanje jaja za davanje i primanje darova i td.

Za cijelo vrijeme uskrsnih blagdana upriličene su Svete mise i drugi crkveni obredi na kojima pučki pivači, ali i cijeli narod pjeva uskrsne pjesme, kao što je „Pláč Majke Djevice Marije“, „Muka gorka gospodina Isukrsta Božjeg sina, koji za nas muke prima i na križu umrit ima“.

ŽUDIJE – židovi su čuvari Isusovog groba. Metković je prva dalmatinska župa, koja je još 1857. prenijela tradiciju čuvanja Isusovog groba. Čuvanje groba preuzele su neke veće dalmatinske župe. Čuvari su odjeveni u posebne odore. Neki, kao na pr. župa Rogotin, koristila je i dalje koristi mornaričke uniforme. Radi se o 12 uniformiranih čuvara, koji se svako dva sata smjenjuju i njihovim vođom, koji nije uniformisan.

Festival žudija u Dalmaciji uveden je 2007. a održan je u Vidu. 2010 održan je u Metkoviću. 2013. u Rogotinu, a 2015. festival je održan u Mliništu

Uskrsna tradicija je pohod Križnog puta. U velikom broju kršćani - katolici odlaze na Križni put, kako bih se pomolili i ispunili svoje zavjete. Takav križni put pripremljen je u Međugorju na brdu gospina UKAZANJA.

Međutim svoj Križni put pripremili su i plinjani – vjernici župe Stablina. Nekadašnji pješački put, plinjani su pročistili, pripremili postaje i na njima križeve. Svako pleme, odnosno zaselak ima svoj križ i postaju, koju uređuju i održavaju. Put ide od Stablina do Crkve Sv. Ivana na Zavili cca 10 km. je u stvari i bio križni put naših predaka. Godine 2000. svoj križ na TROVRU postavili su i vjernici Rogotina.

Tijelovo je veliki katolički Svetac i blagdan, koji nas podsjeća na tijelo Isusa Krista, koje se je za nas žrtvovalo. Tijelovo dolazi u ČETVRTAK DEVET NEDJELJA NAKON USKRSA.

Za blagdane, koji su posvećeni nekom svecu ili svetinji, a nije kalendarski utvrđen datum, već se datum utvrđuje na način, kao za Sv. Tijelovo u narodu kažu, da taj svetac, odnosno blagdan HODA. Tako se može reći i za Sveto Trojstvo, Sv. Duhove (u narodu DOVE) i još neke blagdane.

NAPUŠTENI STARI CRKVENI OBJEKTI

Neretv. župe, sela, zaselci ili plemena. imaju svog SVECA – ZAŠTITNIKA, kojeg mole, štiju i slave. Tako žitelji određenih župa ili sela na blagdan svog sveca zaštitnika, pripremaju feštu, primaju goste – primaju prijatelje, rodbinu. i kumove koji nakon završene Sv. mise odlaze kod svog domaćina na objed i blagovanje koje najčešće traje cijeli dan. Tako je to bilo u povjesti, a slično je i danas.

Međutim, sela su opustjela.

Baćinski, desanski i pašički zaštitnik je Sv. Jure 23.IV. Narod je uglavnom odselio, pa se u sve tri Crkve Sv. mise održavaju povremeno. Osim u Pasičini groblja se koriste i dalje.

Župska Crkva Sv. Mihovila u Struzima osamostaljena je 1733. no u II. polovici prošlog stoljeća ostala je bez vjernika. Stanovnici sela Struzi, Grmoja i Brečića odselili su, neki u Metković, a neki na Kobiljaču. Pored Sv. Mihovila 29.09. na Struzima je slavljena i Mala Gospa, koja dolazi na dan 8.09. Bile su to svetkovine sa velikim brojem vjernika, koji su dolazili sa područja cijelog Pojezerja i susjedne Hercegovine. Za vrijeme svetkovina na Struzima je često izvođeno narodno kolo TRUSA, nešto slično kao i dubrovački Lindo, a danas je i groblje konzervirano.

Još ranije, napuštena je i druga Crkva sa područja župe Otrići – Struge. Radi se o staroj Crkvi Sv. Roka na Gračini. Crkva se vidi sa svih okolnih područja, čak i sa područja Hercegovine.

I plinski narod je odselio prema Pločama i prema Neretvi, pa je i stara Župna Crkva Velike Gospe (15.08.) na Obličevcu ostala bez vjernika. Bez vjernika je ostala i druga plinska Crkva na Zavali posvećena Sv,Ivanu (24.06.). Obje su Crkve adaptirane i povremeno posjećivane. Groblje na Obličevcu je konzervirano,a na Zavali je sagrađeno novo groblje i mrtvačnica.

Slična situacija je i sa Crkvama Svih Svetih na Bristi i Sv. Ante na Pasiki, jer se je narod spustio u područje Staševice, Spilica, Crpala i Gnjeća.

Župna Crkva Sv. Nikole u Borovcima je obnovljena 1968, a ubrzo nakon toga Borovci su opustjeli, jer je narod iselio, no groblje se i dalje koristi. Na isti način dogodilo se je i sa Crkvom Sv. Ante na Kulini itd.

NOVE ŽUPE I NOVE CRKVE

Početakom 70. tih godina, došlo je do velikih i masovnih migracija neretvanskog stanovništva. Napuštano je selo, a gradovi i veća naselja ubrzano su se razvijala.

1961. osnovana je župa Ploče, a 1967. određene su njene granice. Stavljena je pod Neretvanski Dekanat. Župnom Crkvom privremeno je proglašena župna Crkva Presv. Trojstva u Rogotinu. Pločanska Crkva je naknadno dobila ime Blažene djevice Marije . Kraljice neba i zemlje. Crkva je napokon dovršena, 2014. a do tada Služba Božja u Pločama obavljana je u BARAKI (1969 – 1983). odnosno u privatnoj kući (1983 – 2014)

Prvu Sv.misu u Stablini održao je župnik fra A.Akrap 1961.u svojoj privatnoj kući. Ubrzo nakon toga (ilegalno) su započele pripreme za izgradnju stablinske Crkvena Radoševoj glavici. Danas stablinska župa pokriva područje Istočne Pline (Crkvu V.Gospe na Obličevcu), Zapadne Pline (Crkvu Sv.Ivana na Zavali) i područje Baćine,dijela iznad Magistrale (Stare Crkve Sv.Jure i Sv.Luke u Baćini).

U Metkoviću je 1969. osnovana nova župa Sv.Nikole. Istovremeno započela je izgradnja nove župne Crkve sa prostorijama župnog centra.Tako je nastao Metković II.a stanovništvo je doselilo iz Bagalovića, Bijače Borovaca,Desana,Metkovića I.- Novih Sela, župe Otrić – Struge, zatim iz Vida,Komina,Pline i Rogotina

Crkva sv. Nikole B Metković

Nova Crkva 1961 izgrađena je na Staševici, a nedavno je dovršena i druga Crkva sagrađena na groblju u Spilicama.

Nova Crkva Gospe Lurdske 1971. sagrađena je u Bjelom Viru, zatim u Momićima, Kobiljači i Šarić Strugi.

Literatura

Fra. Vjeko Vrčić „Neretvanske župe“ Metković 1974.

Fra. Aleksandar Ribčić „Moj križ na mrtvim zgradama“ Plina 1992.

Don. Mile Vidović „Don Rade Jerković – život i djelo“ Metković 2000.

Don. Mile Vidović „Župa Vidonje“ Split 1994.

Fra Andrija Nikić „Treći egzodus stanovništva iz Hercegovine u Zaostroški kraj“ Mostar – Zaostrog 1993.

Fra Hrvatin – Gabrijel Jurišić „Sv. Staš i župa Staševica“ Split 2006.